

หัวข้อวิจัย	การสื่อสารเพื่อดำรงอยู่และสืบทอดภูมิปัญญาของผู้ประกอบพิธีศพ (สัปเหร่อ) ตามหลักพุทธศาสนาในจังหวัดลพบุรี
ชื่อผู้วิจัย	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐชา หน่อทอง
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ปี	2558

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภูมิปัญญาและสภาพการณ์ของผู้ประกอบพิธีศพ (สัปเหร่อ) ตามหลักพุทธศาสนาในจังหวัดลพบุรี 2) ศึกษาการประกอบพิธีศพตามหลักพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดลพบุรี และ 3) เพื่อดำรงและสืบทอดภูมิปัญญาของผู้ประกอบพิธีศพ (สัปเหร่อ) และการประกอบพิธีศพตามหลักพุทธศาสนาในจังหวัดลพบุรี เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2558 โดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในงานศพ การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ประกอบพิธีศพ (สัปเหร่อ) และการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัยปรากฏ ดังนี้

1. ภูมิปัญญาผู้ประกอบพิธีศพ (สัปเหร่อ) หลายวัดมีการเปลี่ยนชื่อเรียก “สัปเหร่อ” เช่น ผู้จัดการศพ เจ้าหน้าที่ฌาปนสถาน เจ้าหน้าที่ควบคุมเตา เจ้าหน้าที่รักษาเมรุ เพื่อให้เกียรติและให้สอดคล้องกับสภาพการปฏิบัติงาน แต่ประชาชนก็ยังนิยมเรียกว่า “สัปเหร่อ” ตามความคุ้นเคย การเข้ามาทำหน้าที่สัปเหร่อของแต่ละคนมีความแตกต่างกัน โดยพบว่า มีสัปเหร่อที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษลดน้อยลง การสั่งสมภูมิปัญญาโดยการเรียนรู้จากสัปเหร่อชั้นครูนับวันยิ่งลดลง ส่วนใหญ่ใช้วิธีครูพักลักจำ และศึกษาด้วยตนเองจากตำราและสื่อต่าง ๆ

2. สภาพการณ์ผู้ประกอบพิธีศพ (สัปเหร่อ) ในจังหวัดลพบุรี พบว่า “สัปเหร่ออาชีพ” มีจำนวนลดลง ส่วนใหญ่มีอายุมาก และเริ่มวางมือ สัปเหร่อที่ทำหน้าที่อยู่ในปัจจุบันส่วนใหญ่มีเหตุมาจากการช่วยเหลือวัดและชุมชนเพราะไม่มีผู้สืบทอด ถึงแม้การทำหน้าที่สัปเหร่อในปัจจุบันจะมีรายได้เลี้ยงครอบครัวได้ แต่ก็ยากที่จะหาบุคคลเข้ามาทำอาชีพนี้ด้วยใจรัก เพราะจะต้องเป็นผู้ที่มีจิตใจเข้มแข็ง จิตสาธารณะ ไม่รังเกียจศพ ไม่กลัวผี และด้วยเหตุที่ขาดสัปเหร่อที่มีใจรักและสืบทอดวิชาความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมมาโดยตรง จึงส่งผลให้มีการลดขั้นตอนของพิธีกรรมบางอย่างไปนอกเหนือจากเหตุผลเรื่องการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม สัปเหร่อทุกคนมีความภาคภูมิใจในหน้าที่ เพราะได้ทำประโยชน์ช่วยเหลือทางวัด เสียสละเพื่อส่วนรวม เป็นงานที่ทำแล้วได้บุญกุศล ได้รักษาประเพณีวัฒนธรรมให้สืบต่อไป โดยต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือผลักดันให้มีการรวมกลุ่ม เช่น ชมรม สมาคม เพื่ออนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาที่ถูกต้อง ตลอดจนมีการส่งเสริมยกย่องให้ประชาชนเห็นคุณค่าของสัปเหร่ออย่างแท้จริง

3. การประกอบพิธีศพตามหลักพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชนในจังหวัดลพบุรี

พิธีกรรมงานศพตามหลักพุทธศาสนาของประชาชนในจังหวัดลพบุรี มีความเปลี่ยนแปลง และปรับเปลี่ยนไปตามบริบทสังคม ตามความเชื่อและธรรมเนียมปฏิบัติของแต่ละพื้นที่และกลุ่มชาติพันธุ์ โดยพบการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ๆ เช่น ไม่มีการต้มน้ำอาบศพแบบโบราณ คลายความเชื่อเรื่องการแต่งตัวให้ศพ การหักหัวโลงศพ การใส่เงินปากผี มัดตราสังเพียงเปลาะเดียว บางแห่งไม่มีพิธีเบิกโลง ไม่ใช้คาถาอาคม ไม่เคร่งครัดจำนวนพระสงฆ์ที่สวดพระอภิธรรม ตัดทอนบทสวดพระอภิธรรม มีการผ่อนปรนพิธีกรรมไปตามสภาพแวดล้อมโดยเน้นความสะดวกของเจ้าภาพเป็นสำคัญ